

ORTADOğU GÜNDEMİ

13-19 Eylül 2021

2021

■ SURİYE GÜNDEMİ

• Uluslararası Gündemde Suriye

Moskova'da Devlet Başkanı Beşar Esad ile Vladimir Putin arasında düzenlenen Suriye-Rus zirvesinde, askerî, siyasi ve ekonomik dosyalar üzerine ikili iş birliğini geliştirmek için alınan önlemler tartışıldı. Görüşmede terörle mücadele alanında iş birliği, terör örgütlerinin kontrolünde olan toprakların kurtarılması ve Suriyeliler arasında herhangi bir dış müdahale olmaksızın uzlaşma sağlanması için siyasi yolun desteklenmesinin önemi vurgulandı. Suriye-Rusya Ortak Hükümetler Arası Komitesi başkanlarının paralel olarak gerçekleştirdiği görüşmede ayrıca ticaret alışverişini geliştirme ve tarım, sanayi, enerji, su ve bilgi teknolojisi alanlarında ortak anlaşmalara değinildi.¹

BM Suriye Soruşturma Komisyonunun perşembe günü yayımladığı son raporda, Suriye'deki koşulların mültecilerin güvenli ve onurlu dönüşleri için uygun olmadığı belirtildi. Rapor da artan çatışmalar, ekonominin kötüleşmesi, kuru nehir yatakları ve Covid-19'un yaygın yayılımı alarm nedenleri olarak yer aldı. Çatışmaya tarafların ülkeyi birleştirme veya uzlaşmaya yönelik motivasyonu bulunmadığının altı çizildi.²

Rusya Dışişleri Bakan Yardımcısı Sergey Ryabkov, ABD'nin jeopolitik rakipleriyle mücadele etmek ve bölgede güç gösterisinde bulunmak için Suriye'nin kuzeydoğusunda uzun yıllar askerî varlığını sürdürmesini beklediğini belirtti. Ryabkov, benzer düşünen ülkelerle kurulan kapsamlı bir ittifak sonucu Washington'ı Suriye'nin toprak bütünlüğünü kabul edecek bir çözümle karşı karşıya getirebileceklerine dair inancı olduğunu belirtti.³

Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, Suriye'deki çatışmayı sona erdirmek için anayasa komitesinin mümkün olan en kısa sürede çalışmalarına devam etmesini umduğunu dile getirdi.⁴

• Suriye Rejimi

18 Eylül Cumartesi günü Suriye'nin başkenti Şam'ın güneydoğusundaki bir doğal gaz boru hattına, şehirde ve ülkenin diğer bölgelerinde kısa süreliğine elektrik kesintisine neden olan saldırı IŞİD tarafından üstlenildi. Örgüt tarafından yapılan açıklamada, "IŞİD mensuplarının Teşrin ve Deir Ali tesislerini besleyen gaz boru hattına patlayıcı yerleştirip patlatabildiği" ifadesi yer aldı. Deir Ali İstasyonu'nun Suriye'nin elektrik ihtiyacının yarısını oluşturduğu bilinmektedir.⁵

1 <https://syrianobserver.com/news/69673/summit-in-moscow-between-presidents-assad-and-putin.html>

2 <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/syria-not-fit-for-safe-dignified-return-of-refugees-un-report/2364803>

3 <https://turkish.aawsat.com/home/article/3192226/moskova'dan-suriye'deki-bölünmenin-sürmesini-hedefleyen-bir-abd-senaryosu>

4 <https://syrianobserver.com/news/69608/lavrov-hopes-to-resume-the-constitutional-discussion-committee-in-syria.html>

5 <https://www.dailysabah.com/world/syrian-crisis/daesh-claims-gas-pipeline-attack-near-syrias-capital-damascus>

Suriye İnsan Hakları Ağı (SOHR), Suriye’de Mart 2011-Eylül 2021 tarihlerinde çatışan gruplarca hedef alınan fırınlara ilişkin bir rapor yayımladı. Raporda, söz konusu sürede ülkenin farklı illerinde bulunan fırınların toplam 174 kez saldırıların hedefi olduğu kaydedildi. Buna göre rejim ordusu ve İran destekli yabancı terörist gruplardan oluşan rejim güçleri 99, Rusya 50, terör örgütü IŞİD 4, Uluslararası Koalisyon Güçleri 9, askerî muhalifler 1 ve kimliği belirsiz taraflar ise 11 kez fırınlara saldırdı. Fırınlara yönelik söz konusu saldırılarda 109’u çocuk, 70’i kadın toplam 801 sivil can verdi.⁶

Pakistan Uluslararası Havayolları (PIA) CEO’su Air Marshal Arshad Malik, cumartesi günü yaptığı açıklamada, 22 yıl aradan sonra bir uçağın Şam Uluslararası Havalimanı’na indiğini söyledi. Malik, “iki ülke arasındaki hava bağlantısının yeniden başlamasının dinî turizmi teşvik etmeyi ve Suriye ile ilişkileri yeniden kurmayı” hedeflediğini söyledi.⁷ Pakistan Havacılık Bakanı Ghulam Sarwar Khan konuya yönelik yapılan açıklamada, Pakistan’daki Suriye Büyükelçiliği Maslahatgüzarı Mazen Obeyd, Pakistan Uluslararası Havayolları Başkanı ve 286 yolcu tarafından gerçekleştirilen uçuşun, Pakistan’ın Karaçi, Lahor ve İslamabad şehrinden Şam’a ve tersine yeniden düzenlenen uçuşlar çerçevesinde geldiği ifadesi yer aldı.⁸

• Fırat’ın Doğusu

YPG’nin güdümünde bulunan sözde “Suriye Demokratik Konseyi (SDK)” ile “Özerk Yönetim”den bir heyet Rusya’ya bir ziyaret gerçekleştirdi. Söz konusu ziyaretin “Rusya Dışişleri Bakanlığından yapılan resmî bir davet” üzerine gerçekleştiği belirtildi. Başkanlığını SDK Eşbaşkanı İlham Ahmed’in yaptığı heyet, Suriye krizinin siyasi çözümü ve SDK’nın siyasi süreçte yer alması gibi konuları görüşmek maksadıyla Rus Dışişleri Bakanlığından temsilcilerle bir araya geldi. Rusya Dışişleri Bakan Yardımcısı Mikhail Bogdanov ile de bir araya gelen heyet, görüşmenin olumlu geçtiğini açıkladı.⁹

El Hol Kampı’nda yaşayan IŞİD’le bağlantılı 300’den fazla kişi, 16 Eylül Cuma günü Rakka’daki evlerine dönmek üzere kamptan ayrıldı. Suriye İnsan Hakları Gözleminden edinilen bilgiye göre, 92 aileden oluşan toplam 324 kişinin YPG’nin kontrolü altında bulunan kamptan ayrılmasına izin verildi. Bu grup, YPG’nin El Hol Kampı’ndan ayrılmasına izin verdiği 18. grup oldu. Kampın yarattığı ekonomik yük ile neden olduğu güvenlik sorunlarını azaltmak isteyen YPG’nin, kampta yaşayan kişileri kademeli olarak memleketlerine göndermeye devam edeceği bildirildi.¹⁰

6 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suriyedeki-ic-savasta-firinlari-hedef-alan-174-saldirida-801-sivil-can-verdi/2367318>

7 <https://www.thenews.com.pk/latest/893479-after-22-years-pia-plane-lands-in-damascus>

8 <http://www.sana.sy/tr/?p=243227>

9 <https://www.rudaw.net/turkish/kurdistan/160920214>

10 <https://www.syriahr.com/en/222974/>

ABD'ye ait yeni bir tır konvoyu 12 Eylül Pazar günü Irak'tan Suriye'ye geçiş yaptı. Suriye'nin kuzeydoğusunda bulunan ABD üslerine askerî ve lojistik malzeme taşıyan bu konvoy 45 tırdan oluştu.¹¹

• Güney Suriye

SOHR aktivistleri, rejim güçlerinin pazartesi günü erken saatlerde Dera'nın batısındaki El Yadoda kasabası çevresinde güvenlik koridoru kurduğunu bildirdi. Ayrıca güçlerin, El Rai Mahallesi, Dera Çölü, Tafas yolu ve Kharb al-Shaham'daki bölgeyi dört taraftan çevrelediği görüldü.¹²

Dera Merkez Komitesi ile Rus güçleri ve rejim görevlileri arasında bir anlaşmaya varıldıktan sonra, rejim güçlerinin bölgenin çeşitli yerlerinde güvenlik aramaları yaptığı tespit edildi. Asker kaçağı ve silahlı kişiler kapsamında yapılan listede 310 kişi yer aldı. Anlaşmaya uyulmaya devam edilmesi ve orta/hafif silahların teslimi aşamasının ardından bölgede denetim operasyonları yapılması beklenmektedir.¹³

• İdlib ve Harekât Bölgeleri

İdlib'e yapılan hava saldırılarıyla ilgili muhaliflere ait uçak gözlemevi, sosyal medya hesabından Lazkiye'deki Hmeymim Üssü'nden 15 Eylül 2021'de kalkan 3 Rus savaş uçağının saldırılar düzenlediğini belirtti. Rus savaş uçaklarının Zuzur köyüne gerçekleştirdiği hava saldırısında Türkiye'den bir sivil toplum kuruluşunun yetim çocuklar için yaptırdığı briket evlerin yakını da hedef alındı. Hava saldırıları düzenleyen uçaklardan atılan bombalardan biri evlerin 100 metre yakınına düştü. Saldırıyla ilgili ölü ve yaralı bilgisi paylaşılmadı.¹⁴

Fırat Kalkanı Harekâtı'yla terörden arındırılan Bab ilçesindeki Zemzem Mahallesi'nde 17 Eylül 2021'de bir araca yerleştirilen bomba patlatıldı. Terör saldırısında 7 kişi yaralandı. Yaralılar hastaneye kaldırılırken itfaiye ekipleri, patlamanın ardından çıkan yangına müdahale etti. Patlamanın etkisiyle çevrede bulunan araçlarda ve dükkanlarda maddi hasar meydana geldi.¹⁵

■ IRAK GÜNDEMİ

• Siyaset

Irak Başbakanı Mustafa el-Kazimi, başkent Bağdat'ta düzenlenen "Çalınan Malların İadesi için Uluslararası Konferans" başlıklı etkinlikte konuşma yapmıştır. Kazimi, Irak'ta mezhep

11 <https://sputniknews.com/20210913/us-reportedly-deploys-45-vehicle-convoy-in-syria-to-reinforce-illegal-bases-in-war-torn-nation-1089042057.html>

12 <https://www.syriahr.com/en/222753/>

13 <https://www.syriahr.com/en/223153/>

14 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/rusya-idlibe-hava-saldirilari-duzenledi/2365821>

15 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suriyenin-bab-ilcesinde-bombali-teror-saldirisinda-7-kisi-yaralandi/2367471>

savaşı döneminde bile yolsuzlukların yapıldığını belirterek, “Müessis devlet inşası halkımızla yüzleşmekten geçer. İlk günden beri temel hedefimiz yolsuzluklarla mücadele. Bunun için yargı erki ve şeffaflık kurumuyla ortak komite kurduk. Bu komite bir yıl içerisinde 17 yılda ifşa edilemeyen yolsuzluk dosyasını ortaya çıkardı” değerlendirmesinde bulunmuş, yolsuzluk ve terörün aynı şey olduğunu vurgulayarak yolsuzluk ile mücadele konusunda geri adım olmadığını sözlerine eklemiştir.¹⁶

Mısır Cumhurbaşkanı Abdulfettah es-Sisi, Irak Parlamento Başkanı Muhammed el-Halbusi ile yaptığı görüşmede, devletlerin egemenliğine karşılıklı saygı ve iç işlerine karışmama ilkelerine bağlı kalma gereğini vurgulamıştır. Sisi, Mısır’ın Irak’ın tarihsel konumunu, Arap coğrafyası üzerindeki rolünü ve bölgesel rolünü yeniden kazandırmak için her alanda Irak’ı desteklemeye hazır olduğunu ifade etmiştir.¹⁷

Irak Bağımsız Yüksek Seçim Komisyonu (IBYSK) Başkanı Celal Adnan Halaf, komisyonun seçimlere yönelik bazı seçim hilelerini tespit ettiğini ve önlediğini açıklamıştır. Seçmen kartlarının satıldığına ilişkin duyumların alındığını belirten Halaf, yasal boşlukların kapatılması için katı önlemlerin alındığının altını çizmiştir.¹⁸ Öte yandan IBYSK Sözcüsü Cumana Muhsin Galayi, 10 Ekim’de gerçekleştirilecek olan parlamento seçimlerinin 2018’dekinden daha fazla gözlemci tarafından denetleneceğini duyurmuştur. Bu bağlamda Galayi, 2018 yılında yapılan son parlamento seçimlerine 175 bin gözlemcinin katıldığını belirterek 10 Ekim tarihinde yapılacak seçimlerde ise yerel ve uluslararası kuruluşlardan bu sayıdan daha fazla gözlemcinin hazır bulunacağını söylemiştir. Ayrıca Galayi, Birleşmiş Milletlerin (BM) seçimlerdeki oylama sürecini izlemek üzere 130 gözlemcisini Irak’a göndereceğini, Avrupa Birliği’nden (AB) 100 kadar gözlemcinin katılacağını ve buna ek olarak 51 ülke, Arap Birliği ve 25 bağımsız kuruluştan da gözlemci davet ettiklerini ifade etmiştir.¹⁹

17 Eylül 2021 tarihinde Irak Cumhurbaşkanı Berham Salih, İKBY Başbakanı Mesrur Barzani ile bir araya gelmiştir. Erbil’de gerçekleşen görüşmede Bağdat-Erbil ilişkileri ele alınarak 10 Ekim’de gerçekleşmesi planlanan parlamento seçimleri için Irak’ın temiz ve adil bir seçime ihtiyacı olduğu vurgusu yapılmıştır.²⁰

Irak İçişleri Bakanı Osman el-Ganimi’nin başında olduğu güvenlik heyeti, Ürdün’e bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Bakanlıktan yapılan açıklamaya göre Bakan Ganimi’nin üst düzey bir güvenlik heyetinin başında Ürdün Krallığı’na geldiği ve Ürdünlü mevkidaşı Mazen el-Faraya ve Irak’ın Ürdün Büyükelçisi Haydar el-Azari tarafından karşılandığı aktarılmıştır. Bununla

16 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/irak-basbakani-kazimi-saddam-rejiminin-milyarlarca-dolari-yurt-disina-kacirdigini-acikladi/2365284>

17 <https://www.arabnews.com/node/1930021/middle-east>

18 <https://apnews.com/article/middle-east-health-elections-coronavirus-pandemic-iraq-86cb8a7e16020d4636e1ef83406fa44b>

19 <https://www.rudaw.net/turkish/middleeast/iraq/14092021>

20 <https://www.rudaw.net/turkish/kurdistan/170920218>

birlikte iki taraf arasında gerçekleşecek görüşmede, Ürdün ve Irak'ın ortak çıkarlarının olduğu bir dizi dosyanın ele alınacağı kaydedilmiştir.²¹

• Güvenlik

Irak Paramentosunun Güvenlik ve Savunma Komitesi üyesi ve Milletvekili Bedir el-Zayadi ABD'nin Irak'taki muharip askerlerinin 2021'in Ekim ayı itibarıyla çekmeye başlayacağını açıklamıştır. Zayadi, ABD kuvvetlerine ait silah ve teçhizatın Körfez ülkelerindeki ABD üslerine nakledileceğini ve kullandıkları bazı ekipmanları Irak'a hibe edeceklerini belirtmiştir.²² Ortak Operasyonlar Merkezi tarafından yapılan açıklamaya göre Irak Ortak Operasyonlar Merkezi Komutan Yardımcısı General Abdülemir Şemeri başkanlığındaki heyet, ABD'li mevkidaşı John Brinan başkanlığındaki heyetle görüşmüştür. Görüşme sonrasında yapılan açıklamaya göre, Ayn el-Esed Askerî Üssü ile Erbil'de bulunan askerî üslerdeki ABD muharip birimlerinin çekileceği, Uluslararası Koalisyon Komutanlığının üst temsil ve sorumluluk düzeyinin tuğgeneralliğe yükseltileceği ve ABD'nin söz konusu üslere lojistik destek vermeye devam edeceği belirtilmiştir.²³ Diğer taraftan Irak Ortak Operasyonlar Komutanlığı Sözcüsü Tahsin el-Hafaci de bir açıklamada bulunarak bu senenin sonlarına doğru ülkede herhangi yabancı bir güç kalmayacağını belirtmiştir. Ayrıca el-Hafaci, Irak güçlerinin terör ile mücadele olanağının olduğunu belirterek "Irak'ın durumu Afganistan'dan çok farklı" ifadelerinde bulunmuş ve önümüzdeki günlerde üç yabancı askerî merkezin boşaltılacağını sözlerine eklemiştir.²⁴

İngiltere Savunma Bakanlığının verilerine göre Irak'ta yaklaşık 400 İngiliz askeri bulunmaktadır. İKBY'de bulunan İngiliz askerlerin en az 6 bin 600 peşmergeye askerî eğitim vermiş olduğu belirtilmektedir.²⁵

Bağdat'ta terörle mücadeleye yönelik en yeni teknolojilerin sergilendiği ATSO 2021 fuarı 11-14 Eylül 2021 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Uluslararası Bağdat Fuar Merkezinde düzenlenen fuara Irak'ta görev yapan diplomatik misyonların yanı sıra bu alanda çalışan 15 ülkeden 55 firma katılmıştır.²⁶

• Ekonomi

Irak Petrol Bakanlığı tarafından 19 Eylül tarihinde yapılan açıklamada, Irak'ın güneyinde yer alan Dikar vilayetindeki ABD şirketi Baker Hughes ile Nasiriye ve el-Garraf sahalarında bir gaz yatırım projesi başlatılacağı belirtilmiştir. Petrol Bakanlığında yapılan açıklamada,

21 <https://ina.iq/eng/14152-iraqi-minister-of-interior-arrives-in-jordan.html>

22 <https://english.alaraby.co.uk/news/us-combat-troops-start-leaving-iraq-october-iraqi-mp>

23 <https://www.kurdistan24.net/tr/story/70981-ABD,-Erbil-ve-Ayn-el-Esed'deki-muharip-guclerini-cekmeye-basliyor>

24 <https://www.facebook.com/tebajansi/posts/1800251180162081>

25 <https://www.rudaw.net/turkish/kurdistan/150920213>

26 <https://www.rudaw.net/turkish/middleeast/iraq/13092021>

projenin günde 200 milyon standart fit küpe ulaşma hedefi olduğu belirtilirken söz konusu projenin ham petrolle ilgili gaz yatırım sektöründe Irak'ın en büyük stratejik projelerinden biri olacağı vurgulanmıştır.²⁷

İrânın Ticareti Geliştirme Örgütü (TPO) Arap ve Afrika Ülkeleri Ofisi Genel Direktörü, İran ürün ve hizmetlerinin sağlanacağı ve sergileneceği kalıcı bir ticari merkezin Süleymaniye'de açılacağını açıklamıştır. Süleymaniye'deki ticaret merkezinin İranlı şirketlere ve işletmelere ofisler kurmak ve ürünlerini sergilemek için bir alan açmanın yanı sıra pazarlama, ihracat hizmetleri ve danışmanlık sağlama olanağı sunacağı düşünülmektedir.²⁸

Körfez İşbirliği Konseyi ve Irak Dışişleri Bakanlığı yetkilileri bir görüşme gerçekleştirmiştir. Görüşmede siyasi, güvenlik, ekonomik, eğitim, kültür, medya, gençlik ve spor alanlarında iş birliğine önem atfedilirken Körfez İşbirliği Konseyi ile elektrik bağlantısı projesinin ekonomi ve enerji alanında ilişkilerin geliştirilmesine ve güçlendirilmesine katkıda bulunacağı vurgulanmıştır.²⁹

• Sağlık ve Sosyal Hayat

İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Irak'ta engellilerin seçimlere katılımının kısıtlı olmasına ilişkin yayımladığı raporda, Irak hükûmetinin engellilerin siyasi katılımının sağlanması için üzerine düşen uluslararası sorumluluğu yerine getirmediğinin altı çizilmektedir. Seçim günü araç kullanma yasağının engellileri zorlaması gibi sebeplerle engellilerin sandık başına gitmesine yönelik kolaylaştırıcı bir uygulamanın olmadığı belirtilmektedir. Raporda ayrıca Irak iç hukukunun da bu konuda yetersiz olduğu üzerinde durulmaktadır.³⁰

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) Temsilcisi Dr. Rita Columbia ve Kadisiye Valisi Zuhair Ali el-Şaalan tarafından kadın ve kız çocuklarını toplumsal cinsiyete dayalı şiddete karşı koruma gibi hizmetlerin verilmesine yönelik bir anlaşma yapılmıştır. Kadınların ihtiyaçlarının tespitine ve giderilmesine yönelik destek ve hizmet ve toplumsal eşitliğin sağlanmasına, kadınların toplumsal rolünün güçlendirilmesine yönelik imzalanan anlaşma UNFPA'nın 2020-2024 Ülke Programı Belgesi ve UNFPA ile Irak hükûmeti arasında Planlama Bakanlığı aracılığıyla yapılan mutabakat zaptına uygun bir şekilde yapılmıştır.³¹

Rusya hükûmeti Irak'ın da dâhil olduğu birçok ülkeye uçuşların yeniden başlatılacağını açıklamıştır. 21 Eylül 2021'den itibaren uçuşların başlaması beklenmektedir.³²

27 <https://turkish.aawsat.com/home/article/3197516/irak-zikarda-iki-sahada-gaz-yatirimi-yapacagini-acikladi>

28 <https://www.tehrantimes.com/news/465093/iran-to-open-trade-center-in-Sulaymaniyah>

29 <https://ina.iq/eng/14018-a-meeting-of-senior-officials-of-foreign-affairs-ministry-to-discuss-the-iraqi-gulf-electrical-linking-project.html>

30 <https://www.hrw.org/report/2021/09/16/no-one-represents-us/lack-access-political-participation-people-disabilities-iraq>

31 <https://www.iraq-businessnews.com/2021/09/15/agreement-to-support-women-in-qadisiyah/>

32 <https://www.reuters.com/world/middle-east/russia-resume-flights-with-spain-iraq-kenya-slovakia-sept-21-2021-09-13/>

İKBY Bakanlar Kurulu, Uluslararası Örgüt Raporları Değerlendirme Komitesi Başkanı Dindar Zebari tarafından hazırlanıp sunulan “2021-2025 Ulusal-Bölgesel İnsan Hakları Eylem Planı” tasarısını onaylamıştır.³³

Irak'taki Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) projeleri açıklanırken, Irak hükûmetinin 4,8 milyon yerinden edilmiş insanın evlerine dönüşünü sağlama konusunda başarılı olduğunu belirtildi. Irak UNDP Müdürü Zina Ali Ahmed, Basra bataklık ve su projeleri, Irak hükûmetinin kapasitesini arttırmaya yönelik projeler, istihdam, altyapı, çevre planlama konularındaki projeler gibi birçok yeni UNDP projesinin olduğunu belirtmiştir.³⁴

Irak İlaç ve Tıbbi Malzemeler Pazarlama Genel Şirketi tarafından 19 Eylül tarihinde yapılan açıklamada, Irak'ın 400 bin doz Covid-19 aşısı aldığı belirtilmiştir. Söz konusu aşılardan İKBY de dâhil olmak üzere ülke genelindeki aşı merkezlerine hemen tahsis edildiği bildirilmiştir.³⁵

■ TÜRKMEN GÜNDEMİ

Irak Türkmen Cephesi (ITC) Başkanı Hasan Turan, Kerkük'te düzenlediği basın toplantısında Bağımsız Yüksek Seçim Komiserliği Kerkük Seçim Ofisinin “siyasallaştığını” ve KYB etkisi altında kaldığını ifade etti. Turan, Türkmenler ve Araplar olarak erken seçimlerin Kerkük'te ertelenmesini ve Birleşmiş Milletler Irak Temsilciliği ile uluslararası gözlemcilerin denetiminde normal seçimlerden 7 gün sonra yapılmasını istediklerini söyledi.

Basın toplantısında konuşan Irak Meclisi Kerkük Milletvekili Halid Müfreci de Kerkük'ün güneyinde artan terör örgütü IŞİD saldırılarının önüne geçmek için kente Irak Ordusuna bağlı Terörle Mücadele Biriminden ekiplerin sevk edilmesini istedi.

Terör örgütü IŞİD saldırılarının artması üzerine Irak Kürt Bölgesel Yönetimi'ne (İKBY) bağlı Peşmerge güçlerinin kente geri getirilmesi yönünde iddialar olduğunu hatırlatan Müfreci, “tehlikeli” olarak nitelendirdiği böyle bir adımın yasal olmayacağı ve toplumsal barışa zarar vereceği değerlendirilmesinde bulundu.³⁶

KYB Üyesi İdris Hac Adil ise yaptığı açıklamada, Kürtlerin kentteki seçimlerin bir hafta ertelenmesi önerisini reddettiğini ifade etti. Seçimlerde yapılabilecek olası seçim hilelerinin ve uluslararası seçim gözlemciliğinin denetimlerine dair açıklamaları olumlu karşıladıklarını ancak seçimlerin ertelenmesine karşı olduklarını belirtti. Adil, seçimlerin bir gün dahi ertelenmesini kabul etmeyeceklerini aktardı.³⁷

33 <https://www.rudaw.net/turkish/kurdistan/1509202114>

34 <https://ina.iq/eng/14119-undp-reveals-its-most-prominent-projects-in-iraq.html>

35 <https://www.shafaq.com/en/Iraq-News/A-new-batch-of-the-COVID-19-vaccine-arrives-in-Iraq>

36 <http://turkmenelhaber.net/turkmeneli/item/22685-kerkuk-teki-turkmenler-ve-araplar-erken-secimlerin-ertelenmesini-istiyor.html>

37 <https://baghdadtoday.news/ar/news/165078/A>

Birleşik Irak Türkmenleri Cephesi milletvekili adayı Sevsen Tayyip Cedu, Kerkük'teki seçim kampanyasını başlattığını duyuran bir tören düzenledi. Törene ITC Başkanı Hasan Turan ile ITC Başkan Yardımcısı Hişam Bayraktar da katıldı. Törende konuşma yapan Cedu, Türkmenlerin elinden alınan tüm haklarını tekrar kazanacaklarını dile getirirken, Kerkük'ün çeşitli aşamalarda ileriye gitmesi için ciddi çalışmalar yapılması gerektiğini vurguladı.

Hasan Turan da törende bir konuşma yaparak 2017 yılında IKBY'nin gerçekleştirdiği bağımsızlık referandumunu hatırlattı. 2017'de Türkmen halkın karşı durmasıyla referandumun iptal edildiğini ifade eden Turan, o yıllarda olduğu gibi seçimlerde de Türkmenlerin sandıklara giderek üstlerine düşen görevi yapmaları gerektiğini bildirdi.³⁸

Birleşik Irak Türkmenleri Cephesi milletvekili adayı Mardin Gökkaya, Kerkük'e bağlı Leylan kasabasında gerçekleşen spor etkinliğine katıldı. Etkinlikte konuşan Gökkaya, Kerkük'te gençlere yönelik her projenin destekleneceğini dile getirdi. Leylan kasabasındaki ailelerin seçimlere katılım için oldukça titiz olduklarını ifade eden Gökkaya, seçimlere kadar katılımın daha yoğun olması için çalışacaklarını vurguladı.³⁹

Irak Cumhurbaşkanı Berham Salih, ITC Başkanı Hasan Turan'ı Bağdat'taki el-Selam Sarayı'nda kabul etti. Yapılan ikili görüşmede özellikle 10 Ekim 2021'de gerçekleştirilecek seçimlerin güvenliğinin ele alındığı bildirildi. Hasan Turan'ın görüşmede, seçimlerin şeffaf ve güvenilir bir zeminde gerçekleştirilmesinin önemini altını çizdiği aktarıldı.⁴⁰

ITC Türkiye Temsilciliği tarafından yapılan duyuruda Türkiye'de bulunan Türkmen kuruluşlar ile bir mutabakata gidildiği, buna göre Irak'taki erken seçimlerde oy kullanabilmesi için Türkiye'de bulunan Irak vatandaşlarının oy kullanabilmesi adına Irak'a gidiş dönüş masraflarının karşılanacağı açıklandı.⁴¹

• Güvenlik

Peşmerge Komutanlarından Şavan Şamiran, K24'e yaptığı açıklamada Irak Ordusu ile Peşmerge'nin, Peşmerge güçlerinin Kerkük ve Selahaddin'e bağlı Tuzhurmatu'da konuşlabilmesi için anlaştığını belirtti. Şamiran, bu gelişme ile birlikte Peşmerge'nin Kerkük'e döndüğünü, iki tugayın konuşlanacağı bölgelerin belirlenmesi için saha çalışmalarında bulunduğunu ifade etti.

Şaviran ayrıca, oluşturulacak iki tugayın Irak Ordusu ve Peşmerge güçlerinden oluşacak ortak bir tugay olduğunu, amacın bölgeyi IŞİD saldırılarından korumak olduğunu aktardı.⁴²

38 <https://www.facebook.com/watch/?v=209219927865801>

39 <https://www.facebook.com/watch/?v=390496236021909>

40 <https://twitter.com/IraqiPresidency/status/1438457884837285889?s=20>

41 <https://twitter.com/itcturkiye/status/1439632902782865413?s=20>

42 <https://www.kurdistan24.net/ar/story/25301-بالتنسيق-مع-الجيش-العراقي...-البيشمركة-تعود-الى-كركوك>

Kerkük ve çevresinde artan terör örgütü IŞİD saldırılarının ardından bölgedeki operasyonlarını sıklaştıran Irak güvenlik güçleri, Kerkük ve Diyala'da askerî operasyonlar gerçekleştirdi. Buna göre Kerkük'te düzenlenen operasyonda 3 terör örgütü IŞİD mensubunun öldürüldüğü bildirildi.⁴³

Öte yandan Diyala'ya bağlı Kifri ilçesinde IŞİD karşıtı koalisyon güçlerinin de bölgede hava operasyonu düzenlediği, operasyon neticesinde IŞİD'e ait çok sayıda sığınağın imha edildiği aktarıldı.⁴⁴

Selahaddin vilayetinin güneyinde IŞİD mensupları tarafından bir köye düzenlenen saldırıda bir askerin öldüğü bildirildi. Irak Güvenlik Medya Ağından yapılan yazılı açıklamada, terör örgütü IŞİD tarafından Selahaddin'e bağlı Mezarih köyüne silahlı saldırı düzenlendiği belirtildi. Açıklamada, saldırıda teröristlere karşılık veren köydeki bir askerin hayatını kaybettiği ifade edildi.

Saldırganların daha sonra bölgeyi terk ederek kaçtıkları kaydedilen açıklamada, güvenlik güçlerinin operasyon başlattığı aktarıldı.⁴⁵

Irak Parlamentosu Güvenlik ve Savunma Komitesi Üyesi Casim Hüseyin Cabbar, Iraklı güvenlik kurumlarından Kerkük, Selahattin ve Diyala'daki terör örgütü IŞİD varlığına karşı verilen mücadelede insansız hava araçlarının (İHA) kullanılması gerektiğini söyleyerek ilgili birimlerin bir an önce İHA kullanımına geçmesi gerektiğini ifade etti. Cabbar, özellikle Kerkük'ten Diyala'ya uzanan hatta yoğun dağlık arazi bulunduğunu, bu hattaki kontrolü sağlayabilmek, takip yapabilmek için İHA'lara ihtiyaç olduğunun altını çizdi.⁴⁶

■ IKBY GÜNDEMİ

• Siyaset

Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) Başkanı Neçirvan Barzani İngiltere'yi ziyaret etmiştir. Üç gün süren ziyaretinde Barzani, İngiltere Başbakanı Boris Johnson, Savunma Bakanı Ben Wallace ve Dışişleri Bakanı Liz Truss ile görüşmüştür. Görüşmelerde, terörle mücadele ve IŞİD tehdidinin yeniden yükselişe geçmesine yönelik endişeler, Irak ve IKBY'nin komşu ülkeler ile ilişkileri, sığınmacıların yaşam koşulları, IKBY ve Afganistan'daki gelişmeler ele alınmıştır.⁴⁷ Başbakan Johnson, İngiltere ile IKBY arasındaki tarihî ilişkilere dikkat çekerek Başkan Barzani'yi ağırlamaktan memnuniyet duyduğunu dile getirmiştir. Barzani ise Londra ziyaretini ve Johnson ile görüşmesini güven verici olarak nitelendirip görüşmenin ilişkileri güçlendirmesi

43 <https://www.alsumaria.tv/news/امن/مقتل-ثلاثة-عناصر-من-داعش-بعملية-أمنية-في-كركوك>

44 <https://www.facebook.com/697288953791648/posts/1800224843498048/>

45 <https://www.facebook.com/tebajansi/posts/1797543890432810>

46 <https://shafaq.com/en/Iraq-News/Parliament-calls-for-using-drones-to-repel-ISIS-attacks-on-Saladin-Kirkuk-and-Diyala>

47 <https://esta.krd/92792/>

açısından önemli olduğunu ifade etmiştir. Johnson, İngiltere ile IKBY arasındaki ilişkilerin 30 yıl önce uçuşa yasak bölge ilan edildiği dönemde daha da geliştiğini belirterek ülkesinin IKBY ve Irak ile olan ilişkilerine önem verdiğini yineledi. Johnson, Londra-Erbil ilişkilerinin tarihî olduğunu ve özellikle ekonomik alanda daha da güçlendirilmesi gerektiğini ifade ederek bunun için fırsatların hazır olduğunu ve iki taraf arasındaki heyetlerin karşılıklı ziyaretlerin devam ederek artmasını temenni etmiştir. Barzani, Irak ve IKBY'ye siyasi, askerî ve insani desteklerinden dolayı Johnson'a, İngiliz hükûmetine ve Uluslararası Koalisyon Güçleri'ne teşekkürlerini iletmiştir. Barzani, özellikle ekonomi ve yatırım alanlarındaki fırsatlara değinerek İngiltere ile tüm iş birliği alanlarını geliştirme arzusunu yinelemiştir. Başkan Neçirvan Barzani, Erbil-Bağdat ilişkileri ve askıya alınan sorunların çözülmesi konusunda Irak federal hükûmeti ile olumlu bir atmosferin olduğuna dikkat çekerek IKBY'nin tüm sorunları anayasa temelinde çözmeye istekli ve hazır olduğunu vurgulamıştır.⁴⁸

17 Eylül tarihinde Erbil'de gerçekleşen bir toplantıda IKBY Başbakanı Mesrur Barzani ile Irak Cumhurbaşkanı Berham Salih bir araya gelmiştir. İkisinin görüşmesinde, IKBY ile Irak hükûmeti arasındaki ilişkiler ve bölgedeki durum ele alınmıştır. Görüşmede aynı zamanda 10 Ekim seçimleri değerlendirilmiş ve "Irak halklarının temiz ve adil bir seçime ihtiyacı olduğu" görüşü üzerinde uzlaşıya varılmıştır. İki lider IKBY ile Irak hükûmeti arasındaki sorunların anayasal temelde çözülmesi gerektiğini bir kez daha yinelemiştir.⁴⁹

• Ekonomi

Irak'ta basın mensuplarına açıklama yapan SOMO Genel Müdürü Ala Yasiri, IKBY'nin SOMO şirketine hiç petrol göndermediğini belirtmiştir. Ayrıca Yasiri, Erbil'in SOMO'nun satış fiyatına göre belirlenecek şekilde aylık 250 bin varil petrolün para değerinin Bağdat'a göndermesi gerektiğini vurgulamıştır.⁵⁰ Bununla birlikte NRT'ye konuşan bir kaynak, IKBY Maliye Bakanlığının eylül ayı maaşlarını 25 Eylül'den önce dağıtacağını öne sürmüştür.⁵¹

• Güvenlik

15 Eylül tarihinde Duhok'un Akre ilçesine bağlı Dinarte'de yola döşenen el yapımı patlayıcının infilak etmesi sonucu 2 peşmerge hayatını kaybetmiştir. Ölen peşmergelerin Roj peşmerge-si olduğu aktarılmıştır. Peşmergelerden birinin 4 çocuk babası olduğu belirtilmektedir. Açıklamada, söz konusu mayının terör örgütü PKK tarafından yola döşendiği kaydedilmiştir.⁵² Konu ile ilişkin Rudaw televizyon kanalına konuşan Dinarte Nahiye Müdürü Şaban Bervari, patlayıcının PKK tarafından döşendiğinden emin olduklarını dile getirmiştir. Patlamaların

48 <https://www.rudaw.net/sorani/kurdistan/1709202110>

49 <https://www.sharpress.net/all-detail.aspx?Jimare=195320>

50 <https://esta.krd/93087/>

51 <https://nrttv.com/detail/2681>

52 <https://esta.krd/92406/>

ardından silah seslerinin duyulduğunu aktaran Bervari, bölgedeki tüm güvenlik güçlerinin alarm durumuna geçtiğini ifade etmiştir.⁵³

Kürdistan Demokrat Partisi-İran (KDP-İ) Peşmerge Kuvvetleri Komutanlığı, İran ordusunun 9-13 Eylül arasında İKBY sınırlarına 15 kez bombaladığını ve bu süreçte 4 İHA'nın KDP-İ Peşmerge tarafından düşürüldüğünü açıklamıştır. Geçen hafta, İran Devrim Muhafızları Kara Kuvvetleri Komutanı Muhammed Pakpur'un İran-İKBY sınırına ziyaretinden sonra İran topçu birlikleri ve insansız hava araçları, Erbil'in Çoman ilçesine bağlı Balekayeti ve Sidekan bölgelerini bombaladığı kaydedilmiştir. Rudaw televizyon kanalına açıklama yapan KDP-İ Peşmerge Kuvvetleri Komutanlığı Başkanı Kave Behrami, 13 Eylül sabahı İran Devrim Muhafızları'nın Sidekan kırsalını bir kez daha bombaladığını ancak herhangi bir can kaybı olmadığını söylemiştir. Bombardımanlar nedeniyle bölgedeki sivillerin evlerine zarar geldiğini belirten Behrami, herhangi bir can kaybının olmadığını aktarmıştır. Öte yandan resmî temaslarda bulunmak üzere İran ziyaretinde Irak Başbakanı Mustafa Kazımi ile 12 Eylül'de görüşen İran Ulusal Güvenlik Yüksek Konseyi Genel Sekreteri Ali Şemhani, Tahran'a karşı silahlı mücadele yürüten Kürt partilerin İKBY'den "acilen" çıkarılmasını ve silahsızlandırılmalarını istemiştir. Ayrıca İran Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Said Hatibzade, 13 Eylül'de düzenlediği basın toplantısında, muhalif Kürt partilere yönelik saldırıların "İran sınır birliklerine yönelik son dönemde artan saldırılara bir yanıt" olduğunu öne sürmüştür. Hatibzade, "Resmî ve gayriresmî toplantılarda Bağdatlı yetkililere bu terörist grupların ülkenin kuzeyinde barındırılmamaları gerektiğini ilettik" demiştir.⁵⁴

Terör örgütü PKK'ya bağlı "Şehit Aileleri Komitesi" üyesi Yasin Bulut (Şükrü Serhat), 17 Eylül tarihinde Süleymaniye'nin Çuvarçıra Mahallesi'nde uğradığı silahlı saldırı sonucu hayatını kaybetmiştir. Süleymaniye İlk Yardım Merkezi Müdürü Saman Nadir, "Şahsın üzerindeki kimlikte isminin Yusuf Murad olduğu yazıyordu. Yaşı 65 olarak kaydedilmiş. Vücuduna dört kurşun isabet etmiş" açıklamasında bulunmuştur. Basın mensuplarına açıklama yapan Nadir, "Saldırıya uğrayan şahıs olay yerinde hayatını kaybetmiş. Cenazesi Adli Tıp Kurumuna kaldırıldı" demiştir.⁵⁵ PKK Dış İlişkiler Komitesi, Yasin Bulut'un tedavi için Süleymaniye'de bulunduğu ve kaldığı evin önünde saldırıya uğradığını öne sürmüştür. İKBY Başbakan Yardımcısı Kubad Talabani, saldırıyı sert bir dille kınayarak failerin bir an önce bulunmasını istemiştir. Failerin bir an önce bulunup yargılanması için emniyet güçlerine çağrıda bulunan Talabani, "Buradan belirtmek isterim ki Süleymaniye herkes için huzur ve istikrar kentidir. Hiçbir ayırım olmadan herkes bu huzur ve istikrarın gölgesinde yaşayabilir" ifadelerini kullanmıştır.⁵⁶ İKBY Zanyari Savunma Ajansı, Süleymaniye Asayiş Müdürlüğü, Terörle Mücadele Genel Müdürlüğü ve Polis Müdürlüğü ekiplerinden oluşan Ortak Operasyon Merkezi, saldırının baş failinin 24 saatten az bir zaman içerisinde tespit edilip gözaltına alındığını

53 <https://www.rudaw.net/sorani/kurdistan/1509202120>

54 <https://www.rudaw.net/turkish/kurdistan/130920217>

55 <https://nasnews.com/kurd/view.php?cat=32319>

56 <https://lvinpress.com/22282/>

duyurmuştur.⁵⁷ 1957 yılında Kars'ta doğan Yasin Bulut'un 1978 yılında terör örgütü PKK'ya katıldığı ve 12 Eylül darbesi sırasında tutuklanarak Diyarbakır Cezaevi'nde hapsedildiği bildirilmektedir. 1991 yılında cezaevinden çıktıktan sonra Bulut'un tekrar PKK'ya katıldığı ve en az 15 yıldır "PKK Şehit Aileleri Komitesi"nde yer aldığı kaydedilmiştir.

• Sağlık ve Sosyal Hayat

IKBY'de tespit edilen toplam Covid-19 vaka sayısı 317 bin 567'ye yükselirken, virüs nedeniyle hayatını kaybeden kişi sayısı 5 bin 695'e yükselmiştir. Virüsü yenerek sağlığına kavuşan kişi sayısı ise 283 bin 874'e ulaşmıştır.⁵⁸

■ KÖRFEZ GÜNDEMİ

• Suudi Arabistan

ABD Temsilciler Meclisi Sözcüsü Nancy Pelosi, 2018'de Suudi Arabistan tarafından tutuklanan Kızılhaç Örgütü çalışanı ve ABD vatandaşının oğlu olan Abdülrahman Al-Sadhan için işkence iddiaları sebebiyle endişe duyduklarını açıkladı. Pelosi, Suudi Arabistan'ın ifade özgürlüğünü kısıtladığı ve insan haklarını ihlal ettiğini, Kongrenin bu konuyu gözden geçireceğini belirtti.⁵⁹

Pentagon, ABD Dışişleri Bakanlığının Suudi Arabistan için 500 milyon dolarlık olası bir askerî destek hizmetini onayladığını açıkladı. Anlaşmanın Kongreye gözden geçirilmesi için gönderildiği belirtildi. Dışişleri Bakanlığı, Ortadoğu'da istikrarın ve ekonomik büyümenin sağlanması adına dost bir ülkenin güvenliğini geliştirmeye yardımcı olduklarını, bunun aynı zamanda bir ABD politikası olduğu ve ABD'nin ulusal güvenliğini de destekleyeceğini ifade etti.⁶⁰

Cezayir Cumhurbaşkanı Abdülmecid Tebbun ve Suudi Arabistan Dışişleri Bakanı Faysal bin Farhan ikili ilişkiler, bölgesel gelişmeler ve OPEC'te koordinasyonun sağlanması gibi konular üzerine bir görüşme gerçekleştirdi. Suudi Arabistan, bölgesel ve uluslararası meselelerde Cezayir ile koordinasyon ve danışmanın devam edeceğini belirtti.⁶¹

Suudi Arabistan, bölgesel ve uluslararası uzmanlar tarafından Yemen hakkında hazırlanan raporda tüm tarafların insan hakları ihlallerinde bulunduğu iddiasını reddetti. Raporun siyasallaştırıldığı ve tarafsız olmadığını ileri süren Suudi Arabistan'ın BM Daimî Temsilcisi Abdülaziz Al-Wasel bu görüşünü BM İnsan Hakları Konseyinde belirtilmiştir.⁶²

57 <https://www.awene.com/detail?article=55861>

58 <https://www.rudaw.net/sorani/health/180920212>

59 <https://www.middleeastmonitor.com/20210913-us-deeply-concerned-at-alleged-saudi-torture-of-aid-worker/>

60 <https://www.middleeastmonitor.com/20210917-us-approves-potential-500m-in-military-support-to-saudi-arabia/>

61 <https://www.middleeastmonitor.com/20210915-algeria-saudi-arabia-discuss-opecc-regional-international-issues/>

62 <https://www.middleeastmonitor.com/20210915-saudi-rejects-un-report-on-abuses-in-yemen/>

• Birleşik Arap Emirlikleri (BAE)

Abu Dabi Veliht Prensi Muhammed bin Zayid Fransa'ya resmî bir ziyaret gerçekleştirerek Fransız Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron ile bir araya geldi. Yapılan açıklamada koronavirüs salgınıyla mücadele ve Kabil'den yapılan tahliye operasyonları toplantı gündeminin öne çıkan başlıkları oldu. Muhammed bin Zayid görüşme sonrası Twitter hesabından paylaştığı mesajında, "BAE ile Fransa arasındaki güçlü ve uzun süredir devam eden stratejik bağları derinleştirmeye yönelik ortak ilgilerini" görüşmek üzere Fransız liderle bir araya gelmekten duyduğu memnuniyeti dile getirdi.⁶³

Muhammed bin Zayid'in Avrupa turu kapsamında bir diğer durağı İngiltere oldu. Bu ülkeye yaptığı resmî ziyaret kapsamında İngiltere Başbakanı Boris Johnson ile bir görüşme gerçekleştirdi. Toplantıda iki ülke arasındaki ilişkiler ve bunları geliştirme yollarının yanı sıra bölgedeki ve uluslararası alandaki son gelişmelerin görüşüldüğü belirtildi.⁶⁴

Abu Dabi Varlık Fonundan yapılan açıklamada BAE'nin önümüzdeki 5 yıl içinde İngiltere'ye 10 milyar sterlin tutarında yatırım yapmayı planladığı duyuruldu. Açıklama Veliht Prensin İngiltere'ye düzenlediği resmî ziyaret esnasında geldi. Mubadala'nın Genel Müdürü Khaldoon Mubarak tarafından yapılan açıklamada söz konusu yatırımların İngiltere'nin enerji, altyapı, teknoloji ve yaşam bilimleri sektörlerine odaklanacağını belirtirken bu ortaklığın İngiltere'nin Yatırım Ofisi ile ilişkilerin genişlemesine işaret ettiğini ifade etti.⁶⁵

BAE'den bir heyetin ticari ilişkileri geliştirme fırsatları aramak üzere ABD'ye bir ziyaret gerçekleştireceği duyuruldu. Ekonomi Bakanı Abdulla bin Touq ve Dış Ticaretten Sorumlu Devlet Bakanı Thani Al Zeyoudi'nin de heyette yer alacağı bildirildi. Bunun yanı sıra Abu Dabi Ekonomik Kalkınma Dairesi Başkanı Mohammed Al Shorafa, Dubai Doğrudan Yabancı Yatırım CEO'su Fahad Al Gergawi gibi üst düzey yetkililer ile özel ve devlet sektörlerinden temsilcilerin de heyette bulunacağı belirtildi. BAE'li heyetin Washington'da ABD yönetiminin üst düzey yetkililerin yanı sıra iş dünyasından temsilciler ile de görüşmeler yapması beklenmektedir.⁶⁶

Bu hafta ayrıca BAE ile İsrail arasında ilişkilerin normalleştirilmesi için imzalanan İbrahim Anlaşmaları bir yılı geride bıraktı. ABD'li düşünce kuruluşu Woodrow Wilson International Center tarafından anlaşmanın birinci yılı vesilesiyle düzenlenen etkinlikte konuşan BAE'nin ABD Büyükelçisi Yusuf el-Uteybe anlaşma sayesinde İsrail-Filistin meselesinin çözümü için düşünülen iki devletli modelin kurtulduğunu söyledi. Konuşmasında, "Açık konuşuyorum ki İbrahim Anlaşmaları olmasaydı, olası iki devletli çözümden bahsedemezdik. İki devletli

63 <http://wam.ae/en/details/1395302970330>

64 <https://www.thenationalnews.com/opinion/editorial/2021/09/17/a-forward-leaning-future-for-the-uae-and-uk/>

65 <https://www.reuters.com/world/uk/uae-invest-14-bln-uk-industries-sovereign-wealth-fund-says-2021-09-16/>

66 <https://www.thenationalnews.com/uae/government/2021/09/12/uae-delegation-travels-to-washington-for-trade-talks/>

çözümü kurtardığımızı düşünüyorum” ifadelerini kullandı.⁶⁷ Bunun yanı sıra BAE'nin İsrail Büyükelçiliği, İbrahim Anlaşmalarının birinci yıl dönümünü kutlamak için Tel Aviv ve Kudüs'te çeşitli etkinlikler düzenledi.⁶⁸ İsrail'e yakınlığıyla bilinen Washington Yakın Doğu Politikası Enstitüsü (Washington Institute for Near East Policy) Abu Dabi Velihaht Prensi Muhammed bin Zayid'e İbrahim Anlaşmalarının hayata geçirilmesindeki rolünden ötürü prestijli kabul edilen akademisyen-devlet adamı ödülü verdi.⁶⁹

Avrupa Parlamentosunun (AP) son genel kurulunda alınan bir kararda BAE'ye ülkede tutuklu bulunan 3 insan hakları savunucusunun derhâl serbest bırakılması için uyarıda bulunurken AB, üye ülkelere de insan hakları ihlalleri konusunda net tavırlarını göstermek üzere Dubai Expo'yu boykot etme çağrısında bulundu.⁷⁰ Söz konusu karar sonrasında BAE Dışişleri Bakanlığında konuya dair yapılan açıklamada AP'nin kararının yanlış olgulara dayandığını iddia edilerek kararı reddettikleri belirtildi.⁷¹

• Katar

Katar Dışişleri Bakanı Şeyh Muhammed bin Abdurrahman Al Sani Doha'da Fransız mevkidaşı Jean-Yves Le Drian'ı ağırladı. İki üst düzey diplomat Afganistan'daki gelişmeler hakkında görüş alışverişinde bulundu. Görüşme sonrası düzenlenen ortak basın toplantısında konuşan Katarlı Bakan Afganistan'da Taliban'ın ilan ettiği hükûmetin başbakanı ile yaptığı görüşmede kadın haklarına saygı duyulması çağrısında bulunduğunu ifade etti. Katarlı Bakan ayrıca ülkesinin Afganistan'da özellikle kadınlara yönelik hiçbir ihlali kabul etmediğini belirtirken Taliban hükûmetinin tanınmasına yönelik sorulara böyle bir hamle için henüz erken olduğunu ifade ederek yanıt verdi. Fransız Bakan ise Katar ile olan iyi ilişkilerine değinerek, bölgede barış ve istikrarın sağlanmasına yönelik iş birliğinin ortak niyetleri olduğunu vurguladı. Afganistan'a hâlâ onlarca Fransız vatandaşı olduğunu hatırlatan Le Drian o vatandaşların da tahliye operasyonlarını gerçekleştireceklerini ve bu konuda Katar ile iş birliği yapmaya devam edeceklerini belirtti.⁷²

Bir diğer resmî ziyarette Katar Dışişleri Bakanı İspanyalı mevkidaşı José Manuel Albares ile Doha'da bir araya geldi. İkili arasındaki görüşmenin odak noktası Afganistan'daki gelişmeler ve insani kriz oldu. Görüşme sonrası yapılan ortak basın toplantısında her iki bakan da uluslararası toplumu Kabil'deki son gelişmelere yönelik iş birliği yollarını tartışırken Afganistan'a yapılan insani yardımı siyasetleştirmemeye özen göstermeye davet etti.⁷³

67 <https://www.middleeastmonitor.com/20210916-uae-israel-normalisation-saved-two-state-solution-emirati-envoy-says/>

68 <https://www.middleeastmonitor.com/20210915-uae-embassy-in-israel-celebrates-anniversary-of-normalization-deal/>

69 <https://www.middleeastmonitor.com/20210915-uae-bin-zayed-awarded-prestigious-prize-by-pro-israel-think-tank/>

70 <https://www.middleeasteye.net/news/uae-european-parliament-release-political-prisoners-boycott-dubai-expo>

71 <https://www.wam.ae/en/details/1395302971639>

72 <https://www.dohaneews.co/qatar-france-urge-taliban-to-respect-womens-rights-during-doha-presser/>

73 <https://www.dohaneews.co/spain-trusts-in-qatars-role-to-stabilise-situation-in-afghanistan-fm/>

Katar BM Afganistan Özel Temsilcisi ile bir Taliban yetkilisi arasında gerçekleşen görüşmeye ev sahipliği yaptı. Doha'da gerçekleştirilen görüşmede BM yetkilisi Deborah Lyons Taliban'ın ilan ettiği geçici hükûmette Dışişleri Bakan Yardımcılığı görevine atanan Mohammad Abbas Stanekzai ile kapsayıcı bir hükûmet ve ülkenin karşı karşıya olduğu ekonomik sorunlara verilecek yanıt gibi konuları görüştü. Lyons ayrıca Afganistan'daki kadın ve kız çocuklarının haklarıyla ilgili endişe ve taleplerini de dile getirdi.⁷⁴

• Yemen

Yemen Dışişleri Bakanı Ahmed bin Mübarek, Körfez İşbirliği Konseyinin (KİK) 149. Bakanlar Konseyi toplantısında söz alarak ülkenin içinde bulunduğu ekonomik krize dikkat çeken bir konuşma yaptı. Husilerin ülkenin yaşadığı en büyük insani krize sebep olduklarını vurgulayan Yemenli bakan KİK üyesi ülkeleri Yemen ekonomisine destek olmak için acil bir konferans düzenlemeye çağırırdı.⁷⁵

Ülkenin güneyinde faaliyet gösteren BAE destekli Güney Geçiş Konseyi (GGK) bölgede artan protesto gösterilerini kontrol altına almak için olağanüstü hâl ilan ettiğini duyurdu. Açıklamayı yapan GGK Başkanı Aydarous ez-Zubaidi liman kenti Aden de dâhil olmak üzere Yemen'in güney illerinde olağanüstü hâl ilan ettiklerini açıkladı.⁷⁶

Kötüleşen Yemen ekonomisi ve yaşam koşulları sebebiyle ülkenin birçok bölgesinde protesto gösterileri düzenlenirken güvenlik güçleri de göstericileri bastırmak için kuvvet kullanımına başvurmuştur. Bu minvalde Aden ve Mukalla'da göstericiler ile polis arasında çıkan çatışmada iki göstericinin güvenlik güçlerince açılan ateş sonucu hayatını kaybettiği belirtildi.⁷⁷

Husilere bağlı mahkeme 3 yıl önce düzenlenen bir koalisyona hava saldırısında üst düzey bir yetkilinin öldürülmesiyle ilgili yürütülen dava sonucunda 9 kişinin idam edilmesine karar verildi. 9 kişi grubun kontrolündeki başkent Sanaa'da halka açık bir şekilde kurşuna dizilerek idam edildi.⁷⁸ Söz konusu idam uluslararası kamuoyundan büyük tepki aldı. ABD'nin Yemen Büyükelçiliği Maslahatgüzarı Cathy Westley yazılı bir açıklama yayınlamaya 9 kişinin Husiler tarafından idamını kınadı.⁷⁹

• Kuveyt

Kuveyt kraliyet ailesi Al-Sabah, aile üyelerini çeşitli liderlik rollerine hazırlayacak özel bir akademi kurulacağına dair medya raporunu reddetti. Aile üyelerinin herhangi bir özel imtiyazdan yararlanmayacağını, normal bir vatandaşın haklarına sahip oldukları belirtildi.⁸⁰

74 <https://www.dohanews.co/un-afghan-envoy-meets-taliban-officials-in-doha/>

75 <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/yemen-asks-gcc-to-organize-conference-to-support-country-s-economy/2366802>

76 https://www.washingtonpost.com/world/yemen-separatists-declare-emergency-amid-protests-in-south/2021/09/15/406396d6-1668-11ec-a019-cb193b28aa73_story.html

77 <https://www.reuters.com/world/middle-east/protests-erupt-south-yemen-conflict-cripples-economy-2021-09-15/>

78 <https://apnews.com/article/donald-trump-middle-east-yemen-sanaa-houthis-b14b225e70d96e6fa932ac680263e58a>

79 <https://twitter.com/usembassyemen/status/1401518017050198021>

80 <https://www.kuna.net.kw/ArticleDetails.aspx?id=2997188&Language=en>

• Umman

Umman Çalışma Bakanlığından bir yetkili, yetenekli Ummanlılar için istihdam oluşturma ve eğitim fırsatları yaratma çalışmalarının devam ettiğini açıkladı. 2020’de yabancı işçi sayısının 1,148 milyon olduğu, şu an ise 1,102 milyona düştüğü belirtildi. İş gücünü millileştirme çalışmalarının devam ettiği de ifade edildi.⁸¹

• Bahreyn

Bahreyn’in İsrail Büyükelçisi olarak atadığı Khaled Yousef Al-Jalahma İsrail Cumhurbaşkanı Isaac Herzog’a itimatnamesini sundu. Bu gelişme İsrail ile Bahreyn arasında ilişkileri normalleştirmek için imzalanan İbrahim Anlaşmalarının yıl dönümüne denk geldi. Bahreynli büyükelçi de Twitter hesabından paylaştığı mesajında bu duruma vurgu yaparak, “Dünyada barış, güvenlik ve istikrar için el ele çalışmak üzere geçen yıl bu cesur adımı attığımızdan dolayı gurur duyuyorum” ifadelerini kullandı.⁸²

İbrahim Anlaşmalarının birinci yıl dönümü vesilesiyle ABD’deki İbrahim Anlaşmaları Barış Enstitüsü (the Abraham Accords Institute for Peace) tarafından bir etkinlik düzenlendi. Söz konusu etkinliğe Bahreyn’in ABD Büyükelçisi Şeyh Abdullah bin Raşid el-Halife katıldı. İbrahim Anlaşmaları kapsamında son bir yılda önemli başarılar elde edildiğini ifade eden Bahreynli diplomat bu kapsamda İsrail ile siyasi, ekonomik, ticari, kültürel ve turizm alanlarında 15 mutabakat zaptı ve dört anlaşma imzalandığını belirtti.⁸³

Öte yandan Bahreynli the Al-Wefaq Ulusal İslam Cemiyeti ise yaptığı açıklamada, İbrahim Anlaşmalarını gayrimeşru ve yasa dışı olarak nitelendirerek Bahreyn hükümeti tarafından işlenen bu suçun Bahreyn halkının iradesini yansıtmadığını, bunun Bahreyn tarihine, İslam anlayışına, Arap milliyetçiliğine ve geleceğine yönelik açık bir saldırı olduğunu ifade etti.⁸⁴

Son olarak, Bahreyn’de kabul edilen yeni bir yasa ile 30 mahkûmun şartlı tahliye kapsamında serbest bırakıldığı belirtildi. Söz konusu yasa tahliye edilen bu kişiler için ev hapsi ve elektronik kelepçe uygulamalarını ön görmektedir. Tahliye edilen kişilere bakıldığında ise neredeyse tamamının insan hakları örgütleri tarafından siyasi tutuklu olarak kabul edildiği görülmektedir.⁸⁵

81 <https://timesofoman.com/article/106776-ministry-stays-committed-towards-omanisation-plans>

82 <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/bahraini-ambassador-to-israel-presents-his-credentials/2364467>

83 <https://www.bna.bh/en/AbrahamAccordsachievementshighlightedonfirstanniversary.aspx?cms=q8FmFJgiscL2fwlzON1%2bDtjN3t0N6ko8kgTn2JFqqk%3d>

84 <http://bahrainmirror.com/en/news/60240.html>

85 <https://www.reuters.com/world/middle-east/bahrain-releases-some-political-prisoners-under-new-law-2021-09-15/>

■ KUZAY AFRİKA GÜNDEMİ

• Mısır

Mısır Cumhurbaşkanı Abdulfettah es-Sisi'nin Ortadoğu barış sürecini yeniden canlandırmak için İsrail Başbakanı Naftali Bennett ile bir araya geldiği bildirilmiştir. Mısır'ın Şarm eş-Şeyh kentinde gerçekleşen Sisi-Bennett görüşmesine ait fotoğraflar Mısır Cumhurbaşkanlığının resmî internet sitesinde paylaşılmıştır. Cumhurbaşkanlığından daha önce yapılan yazılı açıklamada, İsrail'den Mısır'a yaklaşık 10 yıl aradan sonra ilk kez başbakan düzeyinde gerçekleşen ziyarette, İsrail-Filistin barış görüşmelerinin yanı sıra bölgesel ve uluslararası sahada yaşanan gelişmelerin ele alınacağı ifade edilmiştir. İsrail'in Kamu Yayın Kuruluşu (KAN) ise ismini vermediği kaynaklardan aktardığı haberde, ikilinin Gazze'de kalıcı ateşkes ve Hamas'ın elindeki İsraili dört esir konusunu görüşeceğini kaydetmiştir. Söz konusu ziyaret İsrail Başbakanı Bennett'in haziran ayında göreve gelmesinden bu yana Mısır Cumhurbaşkanı Sisi ile gerçekleştirdiği ilk ziyaret olma özelliğini taşımaktadır.⁸⁶ Görüşme ile ilgili açıklama yapan Bennett görüşmenin verimli geçtiğini belirtmiştir.⁸⁷

Müslüman Kardeşler Teşkilatının (İhvan) önde gelen yöneticilerinden Yusuf Neda, Mısır Cumhurbaşkanı Abdulfettah es-Sisi'nin 11 Eylül'de "Kapsamlı Ulusal İnsan Hakları Stratejisi Başlatma" konferansında yaptığı konuşmadaki İhvania yönelik sözleriyle ilgili yazılı bir mesaj yayımlamıştır. Cumhurbaşkanı Sisi, söz konusu konuşmasında İhvania işaret ederek geçen 90-100 yıl boyunca Mısır toplumunun belirli bir düşünceye büründüğünü söylemişti. Sisi, «benim onlarla bir anlaşmazlığım yok, ama yoluma saygı duymaları, benimle kesişmeler ve beni hedef almamaları şartıyla fikirlerini kabul edeceğim ama bana dayatmasınlar ve baskı yapmasınlar. Bunu bana bir kişi olarak değil Mısır'a ve topluma yapıyorlar» ifadelerini kullanmıştı. Neda, yayımladığı mesajında, Cumhurbaşkanı Sisi'nin konuşmasının birçok soruyu gündeme getirdiğini belirterek tüm dünyanın İhvan'ın geçen 90 yıl boyunca düşüncelerini hiç kimseye dayatmadığını bildiğini vurguladı. Mısır Cumhurbaşkanlığı ile bir diyalog başlatmanın, şu anda tutukluların ve ailelerinin acılarının sona ermesini gerektirdiğini kaydeden Neda, yeni insan hakları stratejisi çalışmalarına Mısır Anayasası'nın (geçiş dönemi adalet yasasını düzenleyen) 241. maddesinin hükümlerini uygulayarak başlanmasını talep etmiştir.⁸⁸

• Libya

Libya'nın doğusundaki güçlerin komutanı Halife Hafter'e bağlı Libya Ulusal Ordusu, ülkenin güneyinde Çadlı direnişçi güçlerle aralarında çatışma çıktığını açıklamıştır. Çad Değişim ve Uyum Cephesi de (FACT) çatışmaların yaşandığını doğrulamıştır. Sosyal medyadan grubun

86 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israilden-misira-10-yil-sonra-basbakan-duzeyinde-ilk-ziyaret/2363813>

87 <https://www.middleeastmonitor.com/20210914-bennett-says-meeting-with-sisi-very-important-and-very-good/>

88 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ihvan-yoneticisinden-misir-cumhurbaskanligi-ile-on-kosultuz-diyalog-kapisinin-acik-oldugu-mesaji/2364847>

yaptığı açıklamada Sudanlı paralı askerler ve Fransız birlikleriyle birlikte Hafter güçlerinin sınır bölgelerindeki mevzilere saldırdığı belirtilmiştir. Fransız ordusu ise bölgede hava gücü bulundurmadığını belirterek açıklamayı yalanlamıştır.⁸⁹ Bu kapsamda açıklama yapan Hafter güçleri ise çatışmalarda iki helikopter kayb ettiklerini belirtmiştir.⁹⁰

Libya ve Mısır arasında bir dizi iş birliği ve altyapı anlaşması imzalandığı açıklanmıştır. Libya Başbakanı Abdülhamid Dibeybe'nin Mısır ziyaretiyle birlikte iki ülke arasında sanayi, hidrokarbon, tarım, iletişim ve sivil havacılığın bulunduğu çeşitli alanlarla ilgili 14 mutabakat anlaşmasının imzalandığı açıklanmıştır.⁹¹ Cumhurbaşkanı Abdülfettah es-Sisi, Dibeybe ile arasında gerçekleşen görüşmede Mısır'ın Libya'nın egemenliğine ve toprak bütünlüğüne olan kararlı desteğini yinelediğini dile getirmiştir. Dibeybe de ülkesinin Mısır'ın Libya içerisindeki barışı sağlama konusunda Mısır'ın rolünü takdir ettiklerini belirtmiştir. Dibeybe ayrıca Libya'nın iki kardeş ülkenin çıkarı için Mısır ile ilişkileri her alanda geliştirmek istediklerini vurgulamıştır.⁹²

Mısır Cumhurbaşkanı Abdülfettah es-Sisi, Tobruk merkezli güçlerin lideri Halife Hafter ile Kahire'de görüştüğü açıklanmıştır. Mısır Cumhurbaşkanlığından yapılan açıklamada Sisi'nin, Mısır İstihbarat Şefi Abbas Kemal'in de hazır bulunduğu toplantıda Libya Temsilciler Meclisi Başkanı Akile Salih ve Halife Hafter ile görüştüğü açıklanmıştır. Görüşmeyle ilgili açıklama yapan Cumhurbaşkanı Sisi, "Mısır'ın Libya'nın birliğini sağlamaya katkıda bulunacak şekilde bütün Libya'lı kardeşleriyle uyumlu bir şekilde hareket etme çabalarına devam edeceğini" belirtmiştir.⁹³

• Tunus

Tunus'ta Cumhurbaşkanı Kays Said'in olağanüstü yetkileri elinde toplamasıyla oluşan "olağanüstü durum" protesto edilmiştir. Başkent Tunus'taki Belediye Tiyatrosu önünde aralarında aktivist, hukukçu ve siyasilerin de yer aldığı yüzlerce Tunuslu toplanmıştır. Tunuslular, Cumhurbaşkanı Said'in 25 Temmuz'da 30 günlüğüne aldığı ve 26 Ağustos'ta süresini uzattığı yasama, yürütme ve yargı alanındaki istisnai kararlara tepki göstermiştir. Cumhurbaşkanı'nın aldığı istisnai kararların sonlandırılmasını isteyen göstericiler, "meşruyetten geri adım atılmayacak", "devlet kurumlarına karşı darbe kabul edilemez", "korcu yok, korkutma yok, otorite halkındır", "anayasa, özgürlük, millî onur" şeklinde sloganlar atmıştır. Gösteri sırasında çevrede yoğun güvenlik önlemleri alınmıştır.⁹⁴

89 <https://tr.euronews.com/2021/09/15/libya-n-n-guneyinde-halife-hafter-e-bagl-gucler-cadl-direniscilerle-cat-st>

90 <https://www.reuters.com/world/africa/east-libyan-forces-say-two-helicopters-crash-military-operation-2021-09-19/>

91 <https://www.middleeastmonitor.com/20210917-egypt-signs-14-deals-with-libyas-unity-government/>

92 <https://www.middleeastmonitor.com/20210916-president-egypt-ready-to-support-elections-in-libya/>

93 <https://www.middleeastmonitor.com/20210914-egyptian-president-meets-libyan-house-speaker-warlord-khalifa-haftar-in-cairo/>

94 <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/egyptian-president-meets-libyan-house-speaker-warlord-khalifa-haftar-in-cairo/2364758>

95 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/tunus-ta-cumhurbaskani-nin-olaganustu-yetkileri-elinde-toplayan-kararlarini-protesto-edildi/2368328>

Tunus Parlamentosunun en çok milletvekiline sahip partisi Nahda Hareketi, ülkedeki siyasi krizi aşmak için “kapsamlı ulusal diyalog” dışında yol olmadığını belirterek Cumhurbaşkanı Kays Said’in olağanüstü yetkileri elinde toplamasıyla oluşan “istisnai durumun” bir an önce sonlandırılması çağrısında bulunmuştur. Nahda Hareketi Yürütme Kurulu, gerçekleştirdiği toplantının ardından hareketin lideri Raşid el-Gannuşî imzasıyla yazılı açıklama yapmıştır. Açıklamada, “Tunus’taki karmaşık krizden çıkmak için kapsamlı ulusal diyalog dışında bir çözüm bulunmuyor” ifadesine yer verilmiştir. Olağanüstü durumun sona ermesinin hızlandırılması gerektiği vurgulanan açıklamada, “Meclis çalışmalarına yeniden başlaması, zor ekonomik ve sosyal koşullarla mücadele edebilecek meşru bir hükûmetin kurulması için atama yapılması gerekiyor” denilmiştir.⁹⁶

Tunus’ta, Demokratik Akım, Afak Tunus, Tekettül, Cumhuriyet ve Emel partileri, ülkedeki tartışmalara ilişkin ortak açıklama yapmıştır. Açıklamada, anayasanın askıya alınmasının mutlak olarak reddedildiği vurgulanırken, Cumhurbaşkanı Kays Said’den, Tunuslulara verdiği sözü tutması ve anayasaya saygı duyacağına dair devletin başına geçtiğinde yaptığı yemine bağlı kalması istenmiştir. Hükûmet boşluğunun sürmesinden dolayı şaşkınlık yaşandığı kaydedilen açıklamada, “yönetim ile tek başına karar alma durumunun birleştirilmesinin reddedildiği” belirtilmiştir.⁹⁷

• Cezayir

Cezayir’de, eski Cumhurbaşkanı Abdulaziz Buteflika’nın hayatını kaybettiği bildirilmiştir. Cumhurbaşkanlığından yapılan yazılı açıklamada, Buteflika’nın (84) vefat ettiği aktarılmış ancak konuya ilişkin ayrıntı verilmemiştir. İç savaşın ardından 1999’da göreve gelen eski Cumhurbaşkanı Buteflika, 2015 yılında geçirdiği kısmi felç ve kötü giden sağlığına rağmen ülkeyi yönetmeye devam etmiştir. Buteflika’nın, Şubat 2019’da beşinci dönem için yeniden cumhurbaşkanı adayı olması, bardağı taşıran damla olmuş ve bir toplumsal tepki dalgasının fitilini ateşlemiştir. Cezayir’de, bu dönemde başlayan protesto dalgası karşısında, ülkedeki rejimin bel kemiği niteliğindeki Cezayir Ordusunun, gösterilere desteğini açıklaması ve cumhurbaşkanlığına karşı yaptığı sözlü uyarılar karşısında Buteflika, Nisan 2019’da görevi bırakmak zorunda kalmıştır.⁹⁸

Cezayir Cumhurbaşkanlığından yapılan açıklamada Cumhurbaşkanı Abdülmecid Tebbun ve Suudi Arabistan Dışişleri Bakanı Prens Faysal bin Farhan El Suud’un görüşme gerçekleştirdiği açıklanmıştır. Görüşmede ikilinin OPEC ile ilgili kordinasyon, ticaret, ikili, bölgesel ve uluslararası meseleleri görüştükleri aktarılmıştır.⁹⁹

96 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/nahda-hareketi-tunus-krizi-icin-kapsamli-ulusal-diyalog-disinda-cozum-bulunmuyor/2366894>

97 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/tunustaki-5-siyasi-parti-anayasanin-askiya-alinmasi-cagrilarina-karsi-olduklarini-ilan-etti/2365010>

98 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/cezayirin-eski-cumhurbaskani-buteflika-vefat-etti/2367892>

99 <https://www.middleeastmonitor.com/20210915-algeria-saudi-arabia-discuss-opec-regional-international-issues/>

• Fas

Fas'ın Birleşmiş Milletler Temsilcisi Ömer Hilal, İtalyan-İsveçli diplomat Staffan de Mistura'nın Birleşmiş Milletler Batı Sahra Özel Elçiliğine adaylığı konusunda mutabık olduklarını açıklamıştır. Mistura'nın adaylığı Güvenlik Konseyi Üyelerinin onayını aldıktan sonra açıklanacaktır. Mistura 2014- 2018 yılları arasında BM Suriye Özel Elçiliği görevini yürütmüştür.¹⁰⁰

Fas Dışişleri Bakanı Nasser Bourita, bir Güney Afrikalı gazeteye verdiği mülakatta, Fas ile Güney Afrika arasında ilişkileri güçlendirmenin kıtanın yararına olacağı konusundaki inancını vurgulamıştır. Bourita, Güney Afrika'yı, Batı Sahra başta olmak üzere pek çok konuda ortak olarak çalışmaya çağırmıştır.¹⁰¹

Fas'ın önemli partilerinden Adalet ve Kalkınma Partisi, geçtiğimiz haftaki seçimlerde ihlaller olduğunu açıklamıştır. Partinin Ulusal Konseyinden yapılan açıklamada seçim sonuçlarının Fas'ın demokrasi yolunda bir gerileme olduğunu dile getirmiştir.

■ ENERJİ GÜNDEMİ

• Dünya Geneli

Rusya Başbakan Yardımcısı yaptığı açıklamada Rosneft'in, Rusya Enerji Bakanlığına Nord Stream 2 boru hattı üzerinden gaz ihracatının uygun olup olmadığına dair kısa zaman önce bir rapor sunduğunu bildirdi. Rosneft'in CEO'su ağustos ayı sonunda, Rusya devlet başkanından Rosneft'in yılda 10 milyar m³ gaz ihraç etmesine olanak sağlayan bir uygulamaya izin verilmesini istemişti.¹⁰²

Polonya'nın yeni yapılan Baltic Pipe (Baltık Boru Hattı) aracılığıyla Kuzey Denizi'nden gelen sevkiyatlar sayesinde 2022 Ekim ayında Yamal Boru Hattı'ndan sevk edilen Rus gazına ihtiyaç duymayacağı açıklandı.¹⁰³

Sırbistan yaptığı açıklamada, 2023 yılına kadar Bulgaristan ile Nis-Dimitrovgrad-Sofia enterkonnekte doğal gaz boru hattının tamamlanmasını planladıklarını bildirdi. Sırbistan ayrıca, Nis-Dimitrovgrad-Sofia enterkonnekte doğal gaz sayesinde, Azerbaycan doğal gazının yanı sıra İsrail doğal gazının EastMed gaz boru hattı üzerinden sevk edebileceğini de açıkladı.¹⁰⁴

Yunanistan Çevre ve Enerji Bakanı 5. Güneydoğu Avrupa Enerji Zirvesi'nde yaptığı açıklamada, Yunanistan-Bulgar Enterkonnekte Boru Hattı'nın (IGB) 2022'nin ortalarında faaliyete geçeceğini ve Kuzey Makedonya-Yunanistan arasına yapılacak olan boru hattının ekonomik fizibilite test aşamasının gerçekleştirileceğini bildirdi.¹⁰⁵

100 <https://www.middleeastmonitor.com/20210916-morocco-backs-de-mistura-as-un-envoy-for-western-sahara/>

101 <https://www.middleeastmonitor.com/20210916-morocco-calls-on-south-africa-to-improve-ties-to-help-africa/>

102 <https://tass.com/economy/1337985>

103 <https://www.thefirstnews.com/article/poland-will-terminate-gas-supply-contract-with-russia---official-24677>

104 <https://seenews.com/news/serbia-plans-to-complete-construction-of-gas-link-with-bulgaria-by-2023-728493>

105 <https://www.makthes.gr/k-skrekas-protofanis-i-dynamiki-toy-fysikoy-aerioy-stin-ellada-kai-sta-valkania-438899>

ABD'nin Yunanistan Büyükelçisi'nin yaptığı açıklamada, Yunanistan'ın bölgede güçlenmesini istemeyen güçlerin IGB'nin başarılı olmasını istemediğini bildirdi.^{106 107}

Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) yaptığı açıklamada, Afrodit offshore sahasından çıkarılan doğal gazın Mısır'a transferi için Uluslararası Anlaşma (Transnational Agreement) imzaladıklarını açıkladı. Rezervuar 12 için finansal ve teknik incelemelerden sonra 2022 yılının mart ayında sonuçların alınacağı ve dört senaryo üzerinde çalışıldığını da bildirildi. Leviathan sahasındaki gazın İsrail'e transferinin de içinde olduğu senaryonun GKRY için pozitif senaryo olarak değerlendirildiği bildirildi. Ayrıca ExxonMobil'in Qatar Petroleum ile beraber Block-10'da Kasım sonu veya Aralık 2022 başında sondaj operasyonlarına başlayacağı açıklandı.¹⁰⁸

109

• Ortadoğu

Guyana Başbakan Yardımcısı, Aramco ile Guyana'da üretilen ham petrolü pazarlamak için bir yıllık sözleşme imzaladıklarını açıkladı. Guyana'nın yerel rafine etme kapasitesi ve devlete ait bir petrol şirketi olmadığı için 2021 yılının başlarında petrolünü pazarlamak için bir acente arayışına girdiği de bildirildi.¹¹⁰

Nijerya Enerji Bakanı yaptığı açıklamada, Mısır ile elektrik üretimi konusunda iş birliği alanlarını inceleyeceklerini bildirdi.¹¹¹

Libya hükûmeti ile Mısır arasında sanayi, tarım, enerji, iletişim ve sivil havacılık sektörlerini kapsayan 14 mutabakat zaptının imzalandığı ve bu anlaşmalar arasında, Trablus'ta çevre yolu, Ajdabiya'dan Jalu'ya uzanan bir yol ve iki gaz santralinin inşası tedarikinin yer aldığı açıklandı.^{112 113}

Libya Petrol ve Gaz Bakanı yaptığı açıklamada, İngiliz petrol şirketlerinin sektörün geliştirilmesindeki katkısının Libya'nın istikrarının artmasında önemli olduğunu, petrol ve gaz sektöründe İngiltere ile iş birliği yapmak konusunda istekli olduklarını bildirdi.¹¹⁴

Libya Ulusal Petrol Şirketi (NOC) Başkanı'nın yaptığı açıklamada, Schlumberger şirketiyle NOC'un borçları ve mali durum konusunda görüşüldüğü belirtmiştir.¹¹⁵

106 <https://www.viadiplomacy.gr/geoffrey-pyatt-on-v-there-are-forces-that-do-not-want-the-igb-to-succeed/>

107 <https://dariknews.bg/novini/sviat/poslanikyt-na-sasht-v-atina-v-bylgariia-ima-sili-koito-ne-iskat-interkonektoryt-s-gyrciia-da-uspee-2283937>

108 <https://24h.com.cy/2021/09/pileidoy-exetazontai-4-senaria-gia-metafora-fa-pros-aigypto/>

109 <https://www.alphanews.live/politics/ton-martio-ta-spydaia-gia-tin-afroditi-etoimazetai-na-trypisei-i-exxonmobil>

110 <https://bit.ly/3CEo8z9>

111 <https://punchng.com/nigeria-egypt-to-collaborate-on-power-supply-minister/>

112 <https://www.sozcu.com.tr/2021/dunya/misir-ve-libyadan-is-birligi-anlasmasi-6654044/>

113 <https://www.reuters.com/world/africa/egypt-signs-flurry-deals-with-libyas-unity-government-2021-09-16/>

114 <https://www.libyaobserver.ly/economy/libyan-oil-minister-british-companies-role-upgrading-sector-pivotal>

115 https://www.rigzone.com/news/schlumberger_meets_with_libya_noc-17-sep-2021-166456-article/

İran'ın ABD'nin yaptırımlarına rağmen petrokimya ürünleri ile yakıt ihracatlarında önemli derecede artış gerçekleştirdiği açıklandı. Yaptırımların kaldırılması ile İran'ın, Asya ve Avrupa satışlarında oldukça iyi bir pazar payına ulaşabileceği de bildirildi.^{116 117}

İran Petrol Bakanı, Irak ile ortak petrol sahaları ve Huzistan'daki petrol sahaları için yerli ve yabancı yatırımcılarla görüşmek istediklerini açıkladı.^{118 119 120}

Hindistan'a gidecek olan İran Dışişleri Bakanı'nın görüşmede Hindistan'ın İran'dan petrol alımlarına devam etmesi için görüşmelerde bulunmasının beklendiği değerlendirildi.¹²¹

Irak Petrol Bakanı'nın yaptığı açıklamada, İsviçre merkezli SEAB ve Türkiye merkezli Limak şirketleri ile Musul yakınlarında günlük 70.000 varil petrol işleyen bir petrol rafinerisi inşa etmek adına ön satış sözleşmesi imzaladıklarını bildirdi.¹²²

Suriye Petrol Bakanı'nın yaptığı açıklamada, Suriye üzerinden Arab Gas Pipeline (AGP) ile Lübnan'a Mısır gazının akışını kolaylaştırmak adına yapılan anlaşmanın bir parçası olarak Mısır gazından belli bir miktar alacaklarını bildirdi.¹²³

116 <https://www.reuters.com/world/middle-east/irans-petrochemical-fuel-sales-boom-sanctions-hit-crude-exports-2021-09-17/>

117 <https://bit.ly/3hJvCIW>

118 <https://bit.ly/3lC1BMo>

119 <https://bit.ly/39jJlfz>

120 <https://financialtribune.com/articles/energy/110318/plans-underway-to-raise-output-of-joint-oilfields-refining-capacity>

121 <https://theprint.in/diplomacy/irans-foreign-minister-to-visit-india-as-new-taliban-govt-begins-to-settle-in-afghanistan/732380/>

122 <https://www.reuters.com/world/middle-east/iraq-signs-initial-agreement-build-oil-refinery-near-mosul-north-2021-09-16/>

123 <https://www.macaubusiness.com/syria-to-get-part-of-egypts-gas-passing-to-lebanon-upon-agreement/>

HAFTALIK RUSYA BASIN ANALİZİ

(13-19 EYLÜL 2021)

• Rusya, Uluslararası Atom Enerjisi Ajansına (UAEK) Bir Hamle Yaptı

BM'nin nükleer denetim kurumu Uluslararası Atom Enerjisi Kurumunun (IAEA) Direktörü Rafael Grossi, İran'la cumartesi günü görüşmeden sonra anlaşmaya vardıklarını ve IAEA yönetim kurulunun konuyla ilgili bilgilendirme yapacaklarını ifade etmesi Rusya basınına yansıtılarak değerlendirildi. "Kommersant" gazetesinin 14 Eylül sayısında "[Rusya, Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'na \(UAEK\) Bir Hamle Yaptı](#)" başlıklı değerlendirme yazısında, Tahran yetkililerinin nükleer programla ilgili görüşmeleri yeniden başlatmaları konusunda yaptıkları açıklama incelenmiştir. Gazetenin yazarları, tarihçi Yelena Çernenko ve Ortadoğu uzmanı Marianna Belenkaya'ya göre, İranın nükleer programıyla ilgili ortaya çıkan kritik durum son anda önlendi: "Tahran yönetimi uluslararası ortaklarla görüşmelere ve pratik iş birliğine hazır olduklarını duyurdu. Açıklama, ABD ve Avrupalı müttefiklerinin Tahran'a karşı sert bir karar almayı planladıkları Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (UAEK) Yönetim Kurulu toplantısının başlamasından hemen önce geldi. Durum, UAEK Genel Direktörü Rafael Grossi'nin İran'a beklenmedik ziyareti sırasında etkisiz hâle getirildi ve olumsuz senaryo önlendi." Yazıda dikkat çekilen önemli husus, Grossi'nin İran gezisinin düzenlenmesinde ve Tahran'la anlaşmaya varılmasında Rusya'nın, arabulucu rolünü üstelemesiyle ilgiliydi: "Rusya Dışişleri Bakanlığı Moskova'nın bu konudaki hizmetleriyle ilgili bir türlü detaylı bilgi vermese de bu gerçek, İran Dışişleri Bakanlığı ve UAEK Sekreterliğine yakın şahıslar dâhil olmak üzere birçok bağımsız kaynak tarafından gazeteye doğrulandı." Uzmanlara göre Rusya yönetimi, Viyana'daki müzakerelerin yeniden başlamasını çok uzun süre ertelemeye değmeyeceğini defalarca vurgulamanın yanı sıra İran yönetiminin aşırı sert eleştirilerinden de kaçındılar: "Bu nedenle Moskova, UAEK'deki İran karşıtı sert kararın aleyhine oy kullanacağını açıkça belirtti." Rafael Grossi'nin Tahran ziyaretinin sonuçları, başta Rusya, Çin ve AB olmak üzere "nükleer anlaşmayı" sürdürmekle ilgilenen devletler tarafından olumlu şekilde değerlendirildiği de yazıda ifade edilmiştir.

• Afganistan, Dünya Düzeninde Dönüşüme Daha Fazla İvme Kazandırıyor

"Rossiya v Globalnoy Politike" dergisinin Genel Yayın Yönetmeni olan Moskova Ekonomi Yüksekokulu Ulusal Araştırma Üniversitesinden Profesör Fyodor Lukyanov'un, Rusya'nın "Ros-siyskaya Gazeta" adlı resmî medya kuruluşunda "[Afganistan, Dünya Düzeninde Dönüşüme Daha Fazla İvme Kazandırıyor](#)" başlıklı değerlendirme yazısı yayımlandı. Yazıda, Afganistan ve çevresinde baş veren gelişmeler şu şekilde değerlendirilmiştir: "Ortaya çıkan olaylar, uzun zaman önce başlayan ancak şimdi sağlam zemin kazanan bir eğilimin altını çizdi. Gelinek

nokta, sadece çok kutuplu bir dünya değil, çok kutupluluktan kaynaklanan bölgesel çatışmaların çözüm biçimleridir. Öyle ki küresel dünya sistemiyle ilgili olarak konuşmaktan hoşlandıkları “çok taraflılık” devam ediyor ancak muhtemelen daha güçlü yeni şekiller alıyor.” Uzmana göre, Afganistan ve çevresinde baş gösteren gelişmelerin kısmen Suriye’de ortaya çıkanları hatırlattığı belirtilse de birçok anlamda doğru olmayabilir. Birincisi, Suriye’deki durumun neredeyse eşi benzeri yoktur. İkincisi Rusya, Ortadoğu ile yakından bağlantılı olmasına rağmen, bölgesel değil, dışsal bir güçtür. Ancak aynı “yeni çok taraflılık” olgusu bir yıl önce Güney Kafkasya’da kendini gösterdiğinde Rusya tamamen bölgesel bir katılımcı niteliğindedi.” Uluslararası kalkınmanın önceki aşamasında, Batılı ülkeler, evrensel normun taşıyıcıları olarak hareket ettikleri için önde gelen Batılı ülkelerin rolü kritik kabul edildi. Ayrıca bölgesel katılımcıların her zaman çelişkilerle parçalanacağı anlaşıldı ve bu nedenle barışı sağlayacak dış patronlara, aracılara ihtiyaç duyuldu. Lukyanov Afganistan’ı “çok taraflılık eğiliminin yeni bir tezahürü” şeklinde ifade etti. Afganistan, tüm ana yolların kesişme noktasında yer almakta ve çok sayıda ülke ile sınır komşusu olmasının yanı sıra Rusya’nın da geniş anlamda bölgenin bir parçası konumuna geldiğini belirtti. Ayrıca uzman, Afganistan’da ve çevresinde ortaya çıkan gelişmeleri şu şekilde özetledi: “Afganistan, dünya düzeninin dönüşüm süreçlerine daha fazla ivme kazandırıyor. Anlaşmaya varılırsa, durumlar nispeten istikrarlı hâle gelecektir. Nitekim söz konusu anlaşmalar, herkese eşit derecede uymayan ve ilk fırsatta dağılan bir planın dayatılması değil, gerçek çıkarları dikkate almanın bir ürünü hâline gelecektir.”

• Moskova’nın Arkasından Manevralar

ABD’nin Afganistan’dan çekilmesinden sonra bölgede oluşacak durumun sonuçları ve gelişen noktada Moskova’nın konumu Rusya basınında geniş yer buldu. “Lenta.ru” haber sitesinde yayımlanan “[Moskova’nın Arkasından Manevralar](#)” başlıklı uzman görüşlerine dayanan yazıda, ABD birliklerinin Ortadoğu’dan ayrılmasıyla ortaya çıkan durumun, Rusya’nın Suriye’deki konumunu güçlendirmesine yardım sağlayıp sağlayamayacağı incelenmiştir. Yazıda görüşlerine başvurulmuş Rusya Federasyonu Dışişleri Bakanlığı Moskova Devlet Uluslararası İlişkiler Enstitüsü Amerikan Araştırmaları Merkezi Direktörü Maksim Suçkov’a göre Beyaz Saray, yeni dış politika anlayışı çerçevesinde bölgede ABD için oluşabilecek tehlikenin önlemeye çalışmasının yanı sıra Ortadoğu’nun Rusya ve Çin için jeopolitik, ekonomik, askerî-tekni ve diğer fırsatlar vahasına dönüşmesine de izin vermek niyetinde değildir: “Washington, Suriye’deki varlığını yalnızca Ortadoğu’da Rus etkisini sınırlamak nedeniyle sürdürecektir. Nitekim Washington’un bölgedeki varlığının açık bir hedefi vardır: Rusya’ya, ABD’nin bölgedeki konumunu baltalama fırsatı vermemek.” Ayrıca, uzmana göre Suriye’deki birlik, ABD’ye, Suriye-İrak sınırındaki durumu kontrol etmeye yardımcı olmanın yanı sıra Esad’ın “Kürtler tarafından işgal edilen petrol zengini toprakları tamamen ele geçirmesine” engel oluyor. Suçkov, Rusya’nın, Suriye konusunda Washington ile yapıcı bir diyalog çabalarını sürdüreceği tahminlerini de ifadelerine ekledi. Tartışmanın diğer katılımcısı olan Rusya

Uluslararası İlişkiler Konseyi Uzmanı Aleksey Naumov'a göre Biden, Ortadoğudan ayrılma-ya ve ABD'nin askerî çatışmalara katılımını azaltmaya çalışıyor olsa da Beyaz Saray'ın konunun zayıflamasının yanı sıra bölgede etkisini artıran Suudi Arabistan, İran ve Rusya'nın faaliyetleri bu planın uygulanmasını engellemektedir." Uzman, ABD'nin Suriye'deki varlığının askerî adımlardan daha fazla diplomatik adım içereceği ve Biden yönetimi sona ermeden Suriye'den ayrılacağı görüşünü savundu.

• Anayasayı İhlal Eden Tunus Cumhurbaşkanı Onu Güncellemek İstiyor

Tunus Cumhurbaşkanı Said'in resmî televizyonda anayasada düzenlenmelerin yapılabilmesiyle ilgili yaptığı açıklamalar Rusya basınına yansıtılarak değerlendirildi. "Nezavismaya" gazetesinin 16 Eylül sayısında yayımlanan "[Anayasayı İhlal Eden Tunus Cumhurbaşkanı Onu Güncellemek İstiyor](#)" başlıklı yazıda söz konusu haber, "referandum düzenleme girişiminde bulunan Kays Said, kendi yasal tuzağına düştü" ifadeleriyle değerlendirildi. Öyle ki makalenin yazarı uluslararası gazeteci Ravil Mustafune göre, Tunus'un mevcut anayasasının kurucularından biri olan deneyimli bir politikacı ve avukat olan Said, yasal bir tuzakla karşı karşıyadır: "Said, 25 Temmuz'da meclisin çalışmalarını 30 gün boyunca durdurdu, tüm milletvekillerinin dokunulmazlığı kaldırıldı, başbakanı istifaya gönderdi. Tunus Anayasası'nın 144. maddesine göre, herhangi bir konunun referanduma sunulabilmesi için milletvekillerinin en az üçte ikisinin desteğinin gerekli olduğunu belirtiyor. Bu nedenle, ya parlamentonun çalışmalarını yedekleyip yeniden başlatmak ya da anayasa dışı bazı hamleler bulmak gerekecektir." Yazıya göre, her iki seçenek de Cumhurbaşkanı için uygun değildir. Birinci durumda, Tunus siyasetinin baş aktörlerinden biri hâline gelen Raşid Gannuşi'nin liderliğindeki İslamcı Ennahda Partisi'nden olan milletvekilleri, anayasa değişikliği konusunu referanduma götürme girişimini engelleyebilirler. İkincisi, İslamcıların katılımıyla Cumhurbaşkanı'na karşı güçlü bir protesto dalgası yükselebilir. Öyle ki bazı sendikalar, muhalefet grupları, Said'i diktatörce davranış ve anayasanın yürürlükten kaldırılmasıyla suçlayacaktır." Yazıda, anayasayı değiştirmenin nedenlerinden birinin de Tunus'taki zorlu mali ve ekonomik durumun yanı sıra Covid-19 pandemisinin sonuçlarıyla da ilişkili olduğu belirtilmiştir. Mustafin'e göre, Türkiye'ye ek olarak, iç muhalefetin ABD ve Avrupa Birliği tarafından desteklenmesi de muhtemeldir.

• Uzman, İran'ın Şanghay İşbirliği Örgütüne Kabulünde Rusya'nın Çıkarlarını Değerlendirdi

İran'ın, Şanghay İşbirliği Örgütüne (SİÖ) tam üye olarak kabul edilmesine ilişkin belgenin örgütün önde gelen üye ülkeleri tarafından onaylanması Rusya basınında yer buldu. Rusya Federasyonu "Sosyal Araştırmalar Uzman Enstitüsü" kontrolündeki "Vzglyad" gazetesinde 17 Eylül sayısında yayımlanan "[Uzman, İran'ın Şanghay İşbirliği Örgütüne Kabulünde Rusya'nın Çıkarlarını Değerlendirdi](#)" başlıklı uzman görüşlerine dayanan, Rusya Uluslararası İlişkiler Konseyi Genel Direktörü Andrey Kortunov, olayı İran yönetimi ve diplomasisi zaferi olarak değerlendirdi: "İrânın Şanghay İşbirliği Örgütüne kabul edilmesi, her şeyden önce ABD yap-

tırımları altındaki İslam Cumhuriyeti'ne fayda sağlayacaktır. Öyle ki ülkenin yeni kalkınma kaynaklarına ve ayrıca ABD'nin İran'ı içine çekmeye çalıştığı uluslararası izolasyonda bir atılıma ihtiyacı vardır." Uzmana göre İran'ın örgüte katılması konusu uzun süredir gündeme gelse de Tahran'a yönelik uluslararası yaptırımlar duruma engel oluşturuyordu: "Bu konuda olumlu bir kararın alınması, ŞİÖ ülkelerinin İran'ı desteklediğini ve ABD'nin tutumuyla dayanışma içinde olmadığını gösteriyor. Geniş anlamda bu husus, İran yönetimi ve diplomasisi için bir zafer olarak değerlendirilebilir." Analist, İran'ın ŞİÖ'ye katılmasının diğer önemine de dikkat çekti: "Şanghay İşbirliği Örgütü bölgesinde kuzey-güney hattı boyunca ulaşım koridorları geliştirmek zor olduğundan, İranın katılımı örgütün üye ülkelerinde büyük altyapı projelerinin uygulanmasını teşvik edebilir. Ayrıca İran, bir dizi karmaşık bölgesel sorunun çözümünde yeri önemli bir katılımcıdır. İran, Afgan sorunuyla ilgilenen çok taraflı kurumların çalışmalarına katılmazsa Afganistan'daki durumun istikrara kavuşacağından bahsetmek zordur." İran'ın, Çin, Hindistan, Rusya gibi önde gelen SİÖ ülkeleriyle uzun süredir devam eden bağlarına değinen Andrey Kortunov, "İslam Cumhuriyeti'nin söz konusu örgüte kabulü, Rusya ve İran arasındaki iş birliğini güçlendirecek ve kurumun kendisi artık coğrafi olarak batıya doğru genişleyecektir" tahminlerini yaptı.